

ARANY JÁNOS GESZTEN.

Mikor Arany János élete és munkái című művem megírására Szilágyi István máramarosszigeti református lyceumi tanár buzdításai és visszaemlékezéseinek feljegyzése után magamat elhatároztam, minden örömmel rajta voltam, hogy nemcsak a róla írott feljegyzéseket végigtanulmányozzam, de még élő kortársaitól is személyesen adatokat szerezzek. E célból 1892-ik év október 16-ikán felkerestem az öreg Kovács Jánost, a debreczeni kollegium volt természetrajzi tanárát, a kiről akkor annyit tudtam, hogy Tisza Domokos nevelője volt, tehát Geszten Aranyval huzamosabb ideig együtt élt. A mit Kovács János kérésemre nékem elmondott, azt rögtön papirosra is vettem, mert nem akartam csak emlékezetemre bízni e fontos visszaemlékezéseket. A szöveget Kovács Jánossal együtt állapítottuk meg. Én ugyan ez adatokat említett művemben felhasználtam, de lehet, hogy más, egyebet is olvas ki belőlök; egyébképen is azt hiszem, hogy van némi irodalmi jelentőségek, közlésöket tehát fölsölegesnek nem tartom.

E visszaemlékezés a következő:

»Nékem Arany János tanulótársam és barátom volt. Geszten a szomszédságban lakva, ismertem szomorú helyzetét, a mibe a forradalom után jutott. Kapóra is jött a dolog, mert tanítványomat, Tisza Domokost, épen a poézisbe kellett volna bevezetnem, a mire természetesen őt láttam a legalkalmasabbnak. A magyar nyelvre, irodalomra se taníthatta senki illetékesebben tanítványomat, a görög nyelvvel is — a mint tudtam róla — nagy előszeretettel foglalkozott, s abban is nem közönséges jártassága volt. A Tisza-fiúk apja pedig gyermekei nevelőinek a legjelesebb erőket iparkodott megnyerni s én a költészet, a magyar nyelv és irodalom, s a görög nyelv tanítására alkalmasabb nevelőt keresve se találhattam volna. Így a nyert megbízás alapján felkértem Arany János barátomat ez állás elfoglalására. Ő ezt örömmel vállalta is, mikor arról is megnyugtattam, hogy a család nem vágyódik a fővárosba, állandóan Geszten akar tartózkodni, így a családján oly nagy szeretettel csüngő költő messze nem szakadhat el tőlök.

Által is jött Gesztre és az emeleten az úgynevezett *pavilonban* kapott egy udvarra nyíló kis szobát, a melegebb idők-

ben azonban szívesen időzött a kies kerti lakásban. Fizetése az ellátáson kívül 400 pengő forint volt.

Igen szerény, igénytelen, kevés szavú, mélabús ember volt az én barátom. Az első pillanattól kezdve mindenki szerette. Domokos pedig az első percztől kezdve bámulatos ragaszkodással simult a komoly férfihoz, a ki azonban a tanítás óráin fellelkesült és lelkesíteni tudta tanítványát is. Nemcsak a család, de a mindennapos sok vendég szeretettel becézte a költőt. Pedig bizony akkor sok derék, nagy ember, sok család járt látogatóba Gesztre. Úgy volt akkor a magyar, mint a Jehova népe, a ki egy házban összegyűl dicsérni Istenét és egyúttal sírva panaszkodik neki. A magyarság is összetartott, egymáshoz járt sírva vigadni. De Arany alig vett részt a mi szinte erőltetve hajszolt multságainkban. Kocsikáztunk, lovagoltunk, kopóztunk, vizsláztunk, agarásztunk, sőt a serdülő gyermekesreaggel együtt lapdáztunk és bigéztünk. Őt nem vette ki semmi se sodrából. Egyformán mélabús maradt. Egyetlen egy esetet tudok, mikor kiengedett jovialis agglegény papunknak, Szabó Józsefnek egy korai disznótorán. Ez különben szalontai fi és ott rektora is volt. Itt szabadon röpítette ki keserű és jókedvű ötleteit; együtt poharazott, dalolt és tánczolt velünk. Akkor a kis fia, a Laczi is ott volt. A Tisza-család különben feleségét, két gyermekét is gyakran áthozatta. Laczi, a kit mi *Marokvasnak* neveztünk erősen barna mivolta miatt, gyakran heteket töltött ottan és ott játszott a Tisza és Bethlen gróf-fiúkkal a nagy angol kertben.

Arany korán feküdt, későn kelt fel, de aludni nem tudott, s ha elaludt is, rémes álmok környékezték. Folyton tépelődött a maga és családja sorsával és vívódott nagy eszméivel. Akkoriban Toldi *középső részével* foglalkozott. Mindig panaszkodott, tépelődött azon a nagy tévedésen, hogy Toldit választotta *népies* hősenek, a kinek élete legnagyobb részét az udvarban tölt el. Valósággal megakadt abban a nehézségben, hogy dolgozza ki az udvari élet eseményeit az ő népies nyelvén. E költeménye egyik énekét — gondolom a másodikat — kétszer dolgozta ki és tépte szét. A szabadságharcz keserűségeinek is része volt ebben. Éjjeli asztalán mindig ott volt a czeruza, s ha valami jó gondolata támadt, a sötétben a falra jegyezte. Restelt gyertyát gyújtani, mert ő bizony a restségig kényelmes volt. Az ágya mellett a fal tele is volt firkálva. Legkedvesebb és egyedüli sétáló helye a nagy 27 holdas parkban a százados szilfákból álló fasor volt. Itt szokott, de itt se gyakran sétálni hajadonfővel, borzason. Itt szavalgatta fennszóval Homeros legszebb helyeit, itt iparkodott fülébe beléverni, beléplántálni e költői nyelv ritmusának dallamosságát. Majdnem az egész Homerost könyv nélkül tudta.

Csak akkor vált meg Gesztről, a mikor Kőrösre meg-

választották tanárnak. Ott csak egyszer látogathattam meg felejthetetlen barátomat, akkor is csak egy napot tölthettem nála. Már ekkor derültebbnek, sőt igazi, jó czimborának találtam. Természetesnek is láttam. Állandó hivatala volt, családjá jövőjét is így biztosítva látta. Szerényen élt ekkor is, de neki sohasem voltak nagy követelései az étellel szemben. Különösen egy pár tanártársával, Szilágyi Sándorral, Szász Károlylyal, Mentovich Ferenczczel igen jó barátságban volt. Nagyon szerette Szilágyit, a ki örökké jókedvű és nagy bohó volt; a ki mindig hallatlan jókedvre tudta deríteni.«

Egy pár lényegtelen dolgot mellőztem e régi írásomból. Úgy érzem, hogy korfestő értéke is van.

GYÖNGYÖSY LÁSZLÓ.